

Maurice Druon: „Parancsnokom”

Michel Droit-nak

Ondolált, kékes szőke hajjal, nerc prémmel, csillogóra fényesített apró, erős, rőt sárga bőrből készült városi cipőben, amelyben bárki a külföldi eleganciára ismerhetett, az asszony ott állt mozdulatlanul a körút járdáján.

Mögötte, a nagyáruház kirakatában villanyvonatok keresztezték egymást a mohával fedett alagutakban, az evangéliumi Három Királyok tevéje megvetően emelte és zárta szempilláit, és anélkül, hogy egy kicsit is érintette volna a fokokat, egy tűzoltó mászott felfelé a tűzoltólétrán.

A széparcú, határozott asszony ügyet sem vetett a kirakatra. Ami igazán érdekelte, az az utcai árus volt, aki a rostból készült bőröndjét a földön maga mellé helyezve egy szerkentyűt kínált, amiből szappanbuborékot lehetett fújni:

- Íme a játék, amit kicsik és nagyok egyaránt élveznek... egész évben szórakoztató!

Egy művészi játék, ami nem zajos, nem piszkol...és nem drága.

A járdák szürkék voltak, az ég is szürke, a téli nap haldoklott, de még nem annyira, hogy az utcai lámpák és kirakatok fényleni tudjanak mellette. Szürkék voltak a buborékok is, amiket az utcai árus a bemutatóhoz használt nádszálból eregetett, hogy mondókájának nyomatékot adjon.

- Ráadásul egy zsebfésűt adok – biztatta az arra haladókat.

Az árus sovány, nehezen meghatározható korú férfi volt. Nem viselt nagykabátot, csupán egy öreg, gyűrött gesztenyeszínű kiskabát volt rajta, amelynek hajtókái kidörzsölődtek. A hajtókák túlságosan gyakran keresztezték egymást a mellkasán. Az ember azt kérdezte magától, hogy ez alól a szűk kiskabát alól hogyan volt képes kiadni magából azt a sok levegőt, amit felhasznál mondókájához, és a lehetet, amellyel felfújta a szivárványszínű gömböket, amelyek a nádszálból kiszöktek. Nagyokat és kicsiket, fűrtökben, hasonlatosakat a tyúk petefészkéhez; füzérek, mint hamis gyöngyökből készült nyakláncokat, és aztán egy nagyot, nagyon nagyot, olyan hatalmasat, hogy a Három Királyok, a tűzoltó létra, a villanyvonatok tükröződtek benne, és amely hirtelen elpattant, még mielőtt léghajóvá válhatott volna.

- Kápráztató játék! ....Siessünk! Nem jut mindenkinek – hadarta az árus.

Néhány gyalogos lelassította lépteit, követte tekintetével az egyik gyöngyházfényű füzér felrepülését, aztán továbbment. Csak a nercbundás hölgy maradt továbbra is ott állva, kutató tekintettel figyelve az utcai árust, azonban semmi jelét nem adta annak, hogy vásárolni akarna. Ennek a szokatlan gazdagságnak a jelenléte, amely előtte cövekelt le, az utcai árus számára hirtelen megszűnt azzal, hogy öntudatlanul megzavarta úgy, hogy elrontatott vele egy új buborékot, amelynek szétterülő habja a férfi sapkaellenzője alá fészkelte be magát.

Amikor megtisztogatta hegyes arcához képest sűrű és tömött szemöldökét, letörölte egy piszkos zsebkendővel szempilláit, és kifakadt : „Ó! B...micsoda szemétség!”, az utcai árus újra megpillantotta a még mindig mozdulatlanul előtte álló szép hölgyet, és csak akkor kiáltott fel:

- Parancsnokom! ... nem! Ön az, parancsnokom? Hát ez nem lehet igaz, nem lehetséges!

Az asszony mosolygott a fátyol alatt, finom mosollyal, azzal a mosollyal, amelyet akkor használt, ha enyhíteni akarta a helyhez és a körülményekhez talán kissé előkelő hangját, egy gazdag asszony hangját:

- Én is alig egy perce mondtam magamban: „De hiszen ez Marceau?”

- Igen, igen, parancsnokom, igen, én vagyok. Nos, igaz, akkor, nos annyira meg vagyok hatva...ez nem lehetséges!
- De mi lett magából, Marceau?
- Az, amit itt lát, parancsnokom... nem valami fényes...nem szereztem dicsőséget...Nahát, ha mondta volna valaki? ...mennyi ideje is? Közel húsz éve? De mit is beszélek? Annál több. Hm... huszonhárom éve!...Ó, újra előttem van minden.

Most visszaemlékeztek mindketten, ugyanarra a mezőkre, ugyanazokra az órákra, ugyanazokra a félelmekre, de nem ugyanolyan módon. Visszaemlékeztek a normand földekre, de Marceau a nyílt mezőre a préri közepén, orrát a felhők felé emelve, az asszony pedig az éjszakai égre, és arra, hogy ejtőernyője hevederjein lógva figyelni azokat az aggasztó gyorsasággal közeledő erdőket, legelőket és az ide-oda villódzó viharlámpákat.

Mert így történt, hogy a „parancsnokom”: a határozott, tevékeny, hozzáértő, félelmet nem ismerő, szép fiatalasszony Franciaországba érkezett. „Leejtették” egy magányos repülőgépről azzal a küldetéssel, hogy álcázott kórházat szervezzen az amerikai légierő által ledobott személyzet számára. Marceau-nak kellett „átvennie”. A férfi nem zömök, nem nagy, de határozott legényember volt, aki kézben tartotta a maga világát Conhes-től Beaumont-le Rogerig, és távolabb Evreun-ig, és Bernay-ig, akit mindenki „főnök”-nek nevezett, és aki a harc közben több ellenséget küldött a túlvilágra, mint amennyi ujját meg tudott számolni a két kezén.

A vitrinben, a körüláll párhuzamosan, az arany sisakos tűzoltó az ezredik mászását kezdte meg a Három Királyok tevéje megvető szeme alatt.

- Menjünk, Marceau, igyon velem egy pohárral!
- Nem, nem, parancsnokom! Nem vagyok olyan állapotban, mint Ön.
- Mit számít az? Jöjjön hát! ...Jöjjön, és mesélni fog nekem...

Ideje volt a buborékos bőröndöt lezárni, és körülkötni egy szíjjal. Marceau és a parancsnokom a szomszédos utca sarkán lévő kávéházba tértek be.

- Egy kis fehéret, mint hajdanán? – kérdezte a „parancsnokom” azzal az édes amerikai akcentusával.
- Nagyon szívesen, egy kis fehéret...Ejha, ha ezt valaki mondta volna...

Egy kis fehér, majd a második, harmadik kis fehér követték egymást. A száraz fehérbor egy kicsit reszelős volt, de a „parancsnokomnak” erős gyomra volt, kétség kívül erősebb, mint Marceau-é, mert jobban volt táplálva, mint a férfié.

Szokatlan pirosság öntötte el a kis ember barázdált arcát, és a szesz csípős ereje behatolt az ujjai hegyéig a piszkos körmök alá. És beszélt. Beszélt a háborús időkről, a félelmek, a nyomasztó légkör idejéről, a balszerencsés időkről, és közben pillanatonként nevetés rázta meg:

- És arra emlékszik, parancsnokom, amikor a kövér Loubet megérkezett egy sonkával és három kancsóval, és mi mindannyian neki álltunk egy pocsolya szélén enni? Hát ezt nem szemrehányásként mondom, parancsnokom, de igen csak jó étvágya volt... Mondtuk is magunkban: „Egy amerikai nőcske, mi a fenéért jött ide...Ez az igazság, miért?” A pilótákat ez foglalkoztathatja. Ráadásul egy jó nő....- bocsásson meg, parancsnokom – de egy jó nő gyorsan megfeszítheti az evezőlapátot. Nos, ez nem tartott sokáig. Nyolc nap múlva maga volt az, aki mindenkinek parancsolt.
- És azok az akciók!...és a reggel, amikor...és az emlékezetes éjszaka...a katonai rendőrség telefonjának elvágása, miközben kiszúrtuk a biciklikerekeiket, a gazembereknek...és a sínen a keresztben hagyott, fatörzsekkel megrakott stráfkocsi a lőszert szállító trén előtt, óh, Uram, micsoda tűzijáték volt! És Beaumont felszabadításának napja...

- Ez volt aztán a sült, amit ott kaptak, parancsnokom. Igen, az volt a sült.
- És a felesége?

Marceau arccsontjai hirtelen még pirosabbá váltak.

- Ez, parancsnokom, egy másik történet. Jobban szeretnék semmit sem mondani róla. De igen, csak kell valamit beszélni róla. Talán apósa majorságáról? Mert egy minden tekintetben gazdag családhoz tartozott Marceau, amelynek felső részén kerek ponyvás szekereivel szállították piacra a tojásokat, a baromfikat, a vajtömböket mindaddig, amíg a németek ki nem fosztották. Arról meséljen, hogyan jutottak el innen oda, hogy szappanbuborékokat árusítson Párizs egyik járdáján?
- Ez az élet, parancsnokom, ez az élet, amely rosszul van elrendezve.
- Én úgy gondoltam, hogy polgármester lett magából, netalán képviselő...
- Eh, a fenébe is! Ha tudná, kiből lett polgármester!...
- De végül adtak magának járadékot, egy kitüntetést?
- Semmit, parancsnokom, egyáltalán semmit.

Mivel nemes szíve volt, és hűséges az emlékekhez, meg az ötödik kisfehértől is lelkesítve volt már a „parancsnokom”, méltatlankodva felkiáltott:

- Még egy érmet se, egy keresztet se? Nos, akkor majd én kijárok magának egyet...Amerikából, mert azok honfitársak a számomra, akik segítettek nekem megmaradni. Mindjárt írok is Washingtonba.

A hanghordozásból, amelyen ezt kijelentette, a nercét vállalai mögé vetve, az ember érezhette, hogy nem valami másodrendű hivatalnok az, aki megígérte, hogy írni fog.

- Kormányom hamarosan kitüntetést fog adni magának. Így a magáét is emlékezteti.
- Nem kell, parancsnokom, nem kell, már túlságosan késő. Mire szolgálna ez? Amikor eszembe jut, hogy több év telt el azóta, mint ahány éves akkor voltam! Nem tudok hinni benne! Igen, lehet, hogy egy érmet kellett volna kapnom, de ez meg a feleségem miatt van...és amiatt, aki engem követett. Ez az egyik pajtás volt, maga nem ismerte. Nem hinném. Neki voltak kitüntetései. ..Ne beszéljünk hát arról, ami azóta történt. Amikor az idő a miénk volt, ami nekünk jutott, és aztán magával dolgoztunk.

Marceau szemét, hangját, szívét annak a boldogságnak a mámora öntötte el, amely a kockázat, az aggodalom, a harci barátság lepárolt szesze volt. Az ifjúság felélesztése, az életé, az élet értékének átélése, amikor újra feltaláljuk érintetlenül a kaland után. Szerelem is volt, ami sose volt bevallott, egy szerelem, ami nem akart más lenni, csak szerelem egy gesztenyebarna, nyílt, tiszta mosolyú szép fiatal asszony iránt, aki meghatóan olyan erővel bírt a hangjában, és aki meghatóan olyan gyengédséget hordott a kezeiben a sebesült testek iránt.

- Sohasem mertem megkérdezni parancsnokom... abban az időben hány éves volt?
- Harminckilenc
- Akkor valójában nem tűnt annyinak. Most sem tűnik többnek.
- Maga nagyon gáláns Marceau.

Rövid kis sóhaj követte utolsó szavait. Hogy a kékben játszó haja alatt megőrizze az arc kivételes frissességét, megőrizze kezének finomságát és lába karcsúságát, erről a „parancsnokom” sokat tudott volna mesélni, ha levetette melltartóját, amikor már hatvankét éves asszony volt. Erre a gondolatra eszébe jutott, hogy egy kicsit rendbe kell szednie magát, mielőtt vacsorára megy a barátaihoz. Egy pillantást vetett karórájára:

- Istenem! Már nyolc óra?... Marceau, adja meg a címét! Meglátogatom!
- Nos, nem, parancsnokom, ez nem lehetséges.
- És miért nem?
- Hát ez egy nagyon rossz cím, egy rozoga bódé. Nem, nem lehetséges, hogy egy olyan hölgy, mint Ön...rettenetesen szégyelleném magam!

- Siessünk, Marceau, ne legyen már ilyen buta! Harcostársak vagyunk.. Háborús barátok...

Ugyanabban a mondatban Marceau számára a világ két legszebb szava hangzott el: barát és háború. A „parancsnokom” még mindig ott várt egy csavarirónnal ujjai között egy nyitott könyv fölött. Az utcai árus végül elhatározta magát:

- Nos, akkor itt van: Desfourneaux, Etienne... mivel a Marceau, mint emlékszik parancsnokom, az a név, amit csupán abban az időben használtam. A Truchot köz 5-ben lakom. Ez a Mouffetard utcára néz. De ritkán vagyok ott, tudja, csak éjszakára, aludni. Ez nem szoba: egy garázsarok. ...

Marceau félbeszakította mondókáját, mivel a „parancsnokom” odanyújtotta neki a saját címét, amelyet nagy betűkkel írt a névjegykártyájára: Foch sugárút 27/b. A cím kedves, udvarias mosolyra készítette, és óvatos tisztelettel szorította rá ujjait, de nem mint egy hasznos felvilágosításra, hanem mint egy szent képre.

A „parancsnokom” kis táskájából előhúzott egy bankjegyet, ami egy tized másodpercig zavart okozott, de a kölcsönös szempillantásra hamarosan eloszlott. Marceau azt hitte...és a parancsnokom megértette, mit hisz...De ne! Ne itt, de ne így, és éppen abban a pillanatban, amely újra felébresztett Marceau-ban egy dolgot az összes értékek közül, pontosabban azt, amit a világ összes pénzéért nem lehet megvásárolni: az önérzetet, a büszkeséget.

A „parancsnokom” mintegy felszólításként, körmei hegyével sietve megkopogtatta az asztalt:

- Kisasszony!
- Hagyja, parancsnokom – szólt közbe a férfi és egy határozatlan mozdulatot tett a zsebe felé.
- Nem, nem, Marceau! Ez az én köröm volt! Először is, engedelmeskednie kell a főnökének.
- Hát akkor, ha ez parancs...

A felszolgáló meghozta a visszajáró pénzt. A táska zárja pattant, a nerc visszakerült a nyak köré, és a „parancsnokom” felállt. Szép kezével, amelyek olyan jól tudtak ápolni, megfogta Marceau vállát, és mindkét arcán megcsókolta a férfit, ami alatt az a jobb karjával sután hadonászott, ugyanis akkor vette észre, hogy az egész beszélgetés alatt elfelejtette levenni a sapkáját.

- Visszontlátásra, Marceau!
- Visszontlátásra, parancsnokom. Jaj, én olyan voltam...

Nem tudta megmondani, milyen volt. ...Jobb, mint szerencsés. Több, mint az. Boldogságnak nevezett egy pillanatot, amelyben újra rálelt az élet értékére.

A szép bundájú hölgy kilépett a kávéházból és Desfourneaux Etienne ott maradt állva a kis fehér maradéka előtt. Az öröm, a múlt, a barátság és az éhgyomorra ivott bor hatalmába kerítette, és mindez szét pattant, mint a buborék, a szemei előtt a fejében:

- Ilyen pillanatokból, mint ezek, nem mindenkinek jut – morogta a pincér előtt, aki inkább szertartásból, mintsem szükségből letörölte az asztalt.

*

Kékes szökén, vöröses sárga nercbundájában, ragyogó cipőben Mrs. Hornby, az amarikai hadsereg titkos szolgálatának tiszteletbeli őrnagya, aki azt választotta, hogy abban a Párizsban él, amelyet a világ minden városánál jobban szeretett, határozott mozdulattal megkopogtatta a bepiszkolódott ablaküveget. Marceau nem vezette félre, a környék rettenetes volt a nyomorúságtól, szutyoktól és a bűztől. De Mrs. Hornby elégedettnak érezte magát. Először is egy kis séta a „a Mouffe”-on a januári kissé csípős hidegben mindig festői

élménnyel bír, meg aztán azért is, mert táskájában ott őrizte a táviratot Washingtonból, amiben arról értesítették, hogy Desfourneaux Etiennek, másik nevén Marceau-nak katonai kitüntetést ítéltek oda egy általa fogalmazott napiparancsot tartalmazó okiratban. A küldetés befejeződött... és ezért megérte itt tartózkodni egy kicsit ebben a ragadós falú, rongyos, gyermekkocsik által eltorlaszolt folyosón. Ezek bizonyára azok a gyermekkocsik voltak, amelyek egyformán árasztották a fertőzést. A szép kisgyerekek egykor a Champ-Elysee-én, a Luxembourgban ezekben a szétrombolt mély gyermekkocsikban lélegezték be életük első tavaszát.

Végre előkerült valaki, aki félig házvezetónőnek, félig szállásadónőnek nézett ki, hatalmas lábán billegett, bokája oldalt kifolyt a papucsából.

- Desfourneaux? Igen, itt élt, de nincs itt többé!
- És tudja, hogy most hol lakik? Tudja az új címét?

A szállásadónő megütközve, ellenségesen nézett:

- De asszonyom...meghalt!
- Mit mond nekem? – kiáltott fel a parancsnokom – Etienne Desfourneaux? Akit a háború alatt Marceau-nak is neveztek?
- Mit bánom én! Nem tudom, hogy hívták régen, de Desfourneaux-ból nem volt másik itt.
- De alig három hete én láttam, az ünnepek előtt.
- Igen, asszonyom. Éppen az ünnepek előtt volt, három hete. Este hazajött, még csak egy jóéjszakát sem mondott. Csak ment, hogy bezárkózzon a garázsba, és aztán még azon az éjszakán felakasztotta magát. Senki sem tudja, miért.